

כל השבילים בשבילך באתר הכשר shvilim.co
איריס כהן 0548424783v@gmail.com

ניתן לקבל דוגמית של מקבצי ה"טיפות" הקודמות ולרכוש גישה לאוצר בלום של תכנים וכלים לקידום תלמידים מתקשים.

רושמים במייל: רוצה דוגמית מקבצי "כלים שלובים" ומתרשמים.

הדוגמית - חינם
הגישה - בתשלום

אתר ידע

ידע • טיפוח • הכשרה • למידה • אורח-המורכב הרב מחומי יתגלות חידה • דרכים נוספים במחקר במחקר שילוני: ידע@shvilim.co.il

טיפה מס' 184 - סמוך ובטוח גם בסמיכות
התופעה של הסמיכות, תופעה מאתגרת במיוחד עם המילה אינה מנוקדת. מי יגלה ש'מְלֻכָּת' היא לא 'מְלֻכָּת' ומי יכריע בין עָלִי ל-עלי שלכת? האתגר וגם הפיתרון מוצע - בטיפה 184.

מהי סמיכות?

כאשר שני שמות עצם סמוכים זה לזה ויוצרים משמעות משל עצמם, כזו הקושרת אותם ביחס של נסמך וסומך - הרי זו סמיכות. מסובך? ניקח דוגמאות ונבין שאכן זה מוכר כל כך: בית ספר, בית כנסת, מושב הכנסת, מושב זקנים, זקני המושב, קבלת שבת, שבת החודש וכד'...

קבלו כמה כללים בסיסיים:

כאשר מוסיפים ה"א הידיעה - היא נוספת רק לסומך (בית הכנסת, ולא הבית כנסת).
כאשר מדובר על ריבוי - בדרך כלל מחילים אותו רק על מילת הנסמך (בתי ספר ולא בתי ספרים), אבל לעתים גם הסומך יהיה ברבים, כמו: לימוד משניות, זרי פרחים.
המשך המשפט יהיה לפי הנסמך, לדוגמה: ילדי הכיתה יצאו לטיול (ולא ילדי הכיתה יצאה).
מילת הסומך אינה משתנה מן המילה המקורית עליה בנויה הסמיכות, ואילו מילת הנסמך משתנה לעתים; כשהמילה המקורית מסתיימת ב-ה"א, הה"א הופכת ל-ת', לדוגמה: קבלה+שבת, קבלת שבת. לעתים השינוי הוא רק בניקוד, כמו: בֵּית שהופך לְבֵית... וברבים, כאשר מילת הנסמך מסתיימת ב-ים, ה-ם מושמטת, והניקוד משתנה בהתאם: ספָּרִים הופך ל-סְפָּרֵי ספריה.
אפשר שנסמך אחד יישען על כמה סומכים, לדוגמה: הנחיות מצב חירום. אבל לא נכון שסומך אחד יבוא עם כמה נסמכים, כמו: מחברות וספרי הילדות, אלא: מחברות הילדות וספריהן.

ואיך כל צב קלוי אלטל קריאה, ואקריאה בלא?

המשך >

קיבלת את הקובץ מחברה? תוכלי להצטרף בעצמך לקבוצה:
רשמי: "רוצה כלים שלובים" למייל: 0548424783v@gmail.com

קריאה של מילות הסמיכות כאשר אין בהן כל שינוי מהמקור, לדוגמה: קול שופר - אינו מהווה אתגר של פיענוח, אלא של הבנה בלבד. על הילד להבין שלא מדובר כאן על שופר, אלא על קולו של השופר. כאשר מילת הנסמך משתנה, לדוגמה: קבלת שבת - אז נוסף לכך גם אתגר פיענוח, בפרט בכתב ללא ניקוד, שכן צירוף האותיות 'קבלת' יכול להיות גם ייצוג של פועל בלשון עבר נוכח: קַבַּלְתָּ, או קַבַּלְתְּ.

האתגרים בסמיכות בלשון רבים

גם ברבים, במצב שבו קריאה של אין שינוי, לדוגמה: קולות שופר, האתגר הוא רק בנוגע להבנת היחידה. אבל כאשר מילת הנסמך משתנה, הדבר יוצר דמיון לשם עצם בהטיית שייכות 'שלי'. לדוגמה: ספרי קודש, לעומת ספרי הקדוש.

בכתב הלא מנוקד, אלו ממש הומוגרפים שנראים אותו דבר, אבל גם בכתב המנוקד העמימות הפונולוגית שנוצרת מהדמיון מקשה על הפיענוח הנכון, ובוודאי על השטף בקריאה.

מה עושים כמענה לאתגרים אלה?

שיעור הוראה מתקנת לא חייב להפוך לשיעור דקדוק, אבל כן חשובה מודעות והתנסות. בגיל בוגר נוכל אפילו לקרוא לזוג המילים הללו 'סמיכות', ולעמוד על כמה כללים בסיסיים הנוגעים לשינויים ולקריאה. בגיל הצעיר - ניתן לילדים את ההתנסות בחוויה. משחק טוב יעשה את העבודה.

בערכת "אורתוגרפיה זורמת" יש שני משחקים דומים בנושא הסמיכות, כשבכל אחד מהם העבודה ממוקדת על אחת ממילות הסמיכות -

ראשונה בסמיכות - כאן מכירים בנסמך כגורם המשמעותי לשינוי בקריאה ביחיד או ברבים. דרך אגב מכירים הילדים בעובדה שיכולים להיות סומכים שונים לאותה מילת נסמך. [[דוגמה והנחיות](#)].
סמיכות בשנייה - על מילת הסומך, כשקריאת הנסמך נעשית כבר בשליטה רבה יותר. כאן מכירים בעובדה המקבילה - נסמכים שונים לאותה מילת סומך. [[דוגמה להתנסות](#)].

אחרי המשחק ברמת המילה - חשוב לתת לתלמידים להתנסות בפיענוח מילות הסמיכות גם בתוך טקסט, נתחיל במשפטים ונעבור לטקסט מלא שמשווצות בו סמיכויות [[דף המשפטים לאלופים](#)].

רמת זיהוי ורמת הפקה

כדי לשכלל עוד יותר את המודעות המורפולוגית בהקשר לתופעת הסמיכות, חשוב להעביר את התלמידים משימת זיהוי - של קריאת מילות סמיכות נתונות, למשימת הפקה. אם הם בעצמם יטו מילים לסמיכות הם יחדדו בתוכם את המניפולציה הזו.

לשם אימון ברמת הפקה, בחרתי את משימת האנלוגיה. [[ראו דוגמה](#)]. משימה זו מאתגרת באופן חווייתי, כמו חידות. דאגתי גם לבקרה עצמית בעזרת ראשי תיבות. דפי האנלוגיה בערכת "אורתוגרפיה זורמת" קיימים גם בנושאים הנוספים של שינוי שורשים, זמנים, בניינים ועוד...

איריס כהן

קיבלת את הקובץ מחברה? תוכלי להצטרף בעצמך לקבוצה:
רשמי: "רוצה כלים שלובים" למייל: 0548424783v@gmail.com

1	המזון	ברכת	S
3	השרון	רמת	S
3	הרב	ברכת	S
2	האורח	ברכת	S
2	קודש	שיעורי	S
1	בית	שיעורי	S
3	חשבון	שיעורי	S
2	סרק	עצי	S
1	ניקוי	כלי	S
3	מטבח	כלי	S

אופן הפעילות:

מערבבים את הכרטיסים, ומחלקים לכל אחד מהמשתתפים כמות זהה של כרטיסים (3-5), תל במספר המשתתפים). שאר הכרטיסים - בערימת הקופה.

כל אחד ממיון את הכרטיסים שקיבל למילה ראשונה / שנייה בסמיכות. ואז בודק האם יש סמיכויות שכבר נוצרו. מארגנים באופן גלוי על השולחן, כך שברור אילו סריות בדרך להשלמה. סרייה היא שלישייה של סמיכויות, כמו: ברכת המזון, ברכת האורח וברכת הרב.

משחקים לפי תור - כל אחד יכול לשאול את אחד השחקנים הנוספים האם יש לו מילה שיכולה להשלים סמיכות עם מילה שיש לו. זה יכול להיות נסמך (מילה ראשונה) להשלמת החסר לסומך, או להפך. כשמסיימים סרייה - הופכים את הכרטיסים. כדי לעודד דיוק בקריאה, נוסף את הכלל: אם טועים בקריאת המילה - אי אפשר לקבל עבודה את הנדרש. יש לחשוב לפני שקוראים - האם זו מילת נסמך, כשהיא בנפרד קוראים את זה: בְּיַת, אבל כשזה בסמיכות, זה הופך ל... בְּיַת... לכן יש לבקש מהחבר כך: יש לך המשך מתאים לסמיכות שמתחילה במילה בְּיַת...?

2 חוף ים	1 גלגל ים
1 שמש כובע	3 ים בגד
3 השמש קרני	2 השמש אור
2 שיעורי בית	1 נעלי בית
1 העץ פירות	3 הבית חדרי
3 העץ ענפי	2 העץ גזע
2 T	1 בית הספר

אופן הפעילות:
בדומה למתואר בדף קודם, במשחק "ראשונה בסמיכות". אלא שכאן - מילות הסומך יכולות להיות זהות, והסריות שיווצרו יהיו כדוגמת: פירות העץ, גזע העץ, ענפי העץ.

<p>ב.</p> <p>אסתר ◀ נְאוֹת אֶסְתֵּר</p> <p>_____ ◀ מדבר</p> <p>_____</p>	<p>א.</p> <p>מטבח ◀ כָּלִי מְטָבַח</p> <p>_____ ◀ בישול</p> <p>_____</p>
<p>ד.</p> <p>רבנים ◀ וְעַד הַרְבָּנִים</p> <p>_____ ◀ צדקה</p> <p>_____</p>	<p>ג.</p> <p>לימוד ◀ סִפְרֵי לְמוֹד</p> <p>_____ ◀ קריאה</p> <p>_____</p>
<p>ו.</p> <p>ציפור ◀ כְּנָפֵי הַצִּפּוֹר</p> <p>_____ ◀ רוח</p> <p>_____</p>	<p>ה.</p> <p>קיטנה ◀ מְפַעֲלֵת הַקִּיטָנָה</p> <p>_____ ◀ תוכנית</p> <p>_____</p>
<p>ח.</p> <p>טבעת ◀ טִבְעַת הַזָּהָב</p> <p>_____ ◀ מנורה</p> <p>_____</p>	<p>ז.</p> <p>חודש ◀ חֲדָשׁ הַשְּׂמֹמְחָה</p> <p>_____ ◀ ימים</p> <p>_____</p>
<p>י.</p> <p>קופסה ◀ קַפְסֵת שְׂמֹרִים</p> <p>_____ ◀ לילה</p> <p>_____</p>	<p>ט.</p> <p>בגדים ◀ בְּגָדֵי שֵׁשׁ</p> <p>_____ ◀ עמידה</p> <p>_____</p>
<p>יב.</p> <p>פירוש ◀ פִּירוּשׁ רִשׁ"י</p> <p>_____ ◀ כתב</p> <p>_____</p>	<p>יא.</p> <p>גנים ◀ גְּנֵי שְׁעִשׂוּעִים</p> <p>_____ ◀ ילדים</p> <p>_____</p>

יב יא י ט ח ז ו ה ד ג ב א